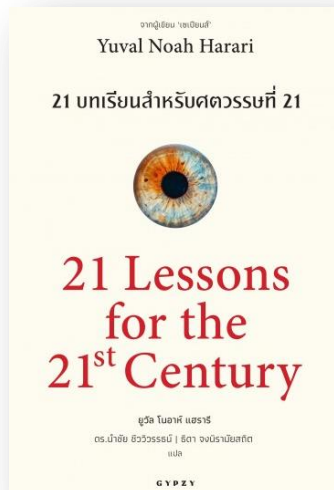

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ยูวัล โนอาห์ แฮรารี. (2019). *21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21*. แปลโดย นำชัย ชีววิวัฒน์ และธิดา จงนิรามย์สถิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปิปปี้. จำนวน 468 หน้า

ศุภกานต์ โสภาพร*
(Suphakarn Sophaporn)

แน่นอนว่าหลายล้านคนทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย ต่างจับจ้องไปที่หนังสือ 21 Lessons for the 21st Century ของ Yuval Noah Harari พร้อมทั้งให้ข้อสรุปและวิพากษ์วิจารณ์ไปต่างๆ นานา ตามทัศนะภายใต้ขอบฟ้าความเข้าใจของตน จนอาจทำให้ผู้อ่านหลายคนเกิด

ปัญหาในการจับเนื้อหาสาระหรือแก่นสาร (The Essence) สำคัญของหนังสือได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม แม้บทวิจารณ์นี้ต้องการค้นหาแก่นสารดังกล่าว ทว่า มันจะไปสู่อะไรกับการที่ต้องมานั่งอ่านเองทั้งหมด เพื่อให้เห็นทั้งภาพรวมและประเด็นย่อย รวมไปถึงสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสาร กระนั้นก็ตาม บทวิจารณ์นี้ก็ยินดีพาผู้อ่านไปค้นหาแก่นสารที่ผู้เขียนต้องการบอก พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นโดยผู้วิจารณ์ในตอนท้ายว่า โฉนแล้วนักรัฐประศาสนศาสตร์จึงควรหยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอ่าน?

แก่นสารของ 21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21

หากว่ากันตามตรง ภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ ไม่มีอะไรมากไปกว่าการที่ Yuval Noah Harari ต้องการบอกว่าในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้หลายๆ ของสังคมมนุษย์ กำลังเกิดอะไรขึ้นบ้าง? มีอะไรบ้างที่ถือได้ว่าเป็นความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและพอจะมีทางเลือกอะไรที่เหลือแก่เราบ้าง? เราควรให้ความสนใจกับเรื่องอะไร? หรือเราควรสอนเด็กๆ ของเราในเรื่องใด? โดยพิจารณาเรื่องเหล่านั้นใน Scale ระดับโลก ทั้งในส่วนของแรงผลักดันที่สำคัญที่สามารถกำหนดรูปร่างของสังคมทั่วโลก และในส่วนของแรงที่อาจจะส่งผลกระทบกับอนาคตของโลกโดยรวม อย่างไรก็ตาม แม้หนังสือเล่มนี้จะเน้นมุมมองระดับโลก ทว่าผู้เขียนก็ไม่ได้ละเลยมุมมองในระดับส่วนบุคคล แต่เขากลับเน้นความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ต่างๆ ที่ยิ่งใหญ่แห่งยุคสมัยเข้ากับชีวิตภายในของเราแต่ละคนด้วย ทั้งนี้ 21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ซึ่งแต่ละส่วนแบ่งออกเป็น 3-5 บท โดยมีภาพรวมของแต่ละส่วน ดังนี้

* รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ส่วนที่หนึ่ง ความท้าทายทางเทคโนโลยี

ในส่วนนี้ Yuval Noah Harari ชี้ให้เราเห็นว่าเรื่องเล่าเสรีนิยมกำลังสูญเสียความน่าเชื่อถือไปอย่างไรในห้วงเวลาเดียวกันกับที่เราต้องเผชิญกับการปฏิวัติแฝด กล่าวคือ การปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology Revolution) และการปฏิวัติเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology Revolution) โดยการผนวกรวมของสิ่งทั้งสองทำให้เราต้องพบกับความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ นั่นคือเสรีภาพและความเท่าเทียมถูกบ่อนเซาะด้วยเผด็จการดิจิทัล ขณะเดียวกันกับที่คนส่วนใหญ่ต้องทนทุกข์จากสิ่งที่แย่กว่าการถูกหลอกใช้ นั่นคือ การกลายเป็นคนที่ถูกละเลย

ส่วนที่สอง ความท้าทายทางการเมือง

การผนวกรวมของอินโฟเทคและไบโอเทคได้ก่อให้เกิดการคุกคามคุณค่าสมัยใหม่ จนนำมาซึ่งคำตอบสำหรับความท้าทายทางเทคโนโลยีดังกล่าวด้วยการเข้ามาเกี่ยวข้องของบริษัทใหญ่ระดับโลก ทว่าลัทธิชาตินิยม ศาสนา และวัฒนธรรม กลับกำลังแบ่งแยกมนุษยชาติออกเป็นฝักฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน ดังนั้น ในส่วนนี้ Yuval Noah Harari ได้พาเราไปตรวจสอบผลตอบแทนที่เป็นไปได้สำหรับการสร้างชุมชนโลกที่ปกป้องเสรีภาพและความเท่าเทียมของมนุษยชาติในมุมแบบกว้างๆ ผ่านความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการโลกาภิวัตน์ รัฐบาล ไปจนถึงปัญญาญาณที่เป็นต้นธารแห่งชนบทรณนิยมทางศาสนา

ส่วนที่สาม ความสิ้นหวังและความหวัง

แม้ว่าความท้าทายทางเทคโนโลยีเป็นเรื่องที่คาดไม่ถึงและความท้าทายทางการเมืองที่มีความตึงเครียดด้วยความไม่ลงรอยกันอย่างมากโข แต่หากมนุษยชาติต้องการจะใช้โอกาสนี้ให้เป็นประโยชน์ เราจำเป็นต้องควบคุมความกลัวเอาไว้และถ่อมตัวลงอีกนิดเกี่ยวกับมุมมองต่างๆ ของเรา ดังนั้น เนื้อหาส่วนนี้จึงเป็นการสืบสาวราวเรื่องที่เรอาจทำได้เกี่ยวกับภัยคุกคามจากการก่อการร้าย อันตรายจากสงครามโลก และอคติและความเกลียดชังที่กระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทำนองนั้น

ส่วนที่สี่ ความจริงแท้

ความรู้ลึกถึงความพ่ายแพ้และสับสนกับสภาวะอันลำบากรอบโลก การทำความเข้าใจกระบวนการต่างๆ ทั่วทั้งโลกกลายเป็นสิ่งที่ลึกลับซับซ้อนเกินกว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถทำได้ ดังนั้น ส่วนนี้จะเป็นการให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับ “ยุคหลังสังคมนิยม” ที่คำโกหกและเรื่องแต่งมีอยู่โดยทั่วไป การตั้งคำถามถึงความสามารถในการเข้าใจของมนุษยชาติต่อโลกที่ตนสร้างขึ้น ว่าพวกเรามีความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งที่เราสร้างขึ้นไม่ใช่ว่าได้ดีเพียงใด หากแต่เป็น “ได้อีกหรือไม่?” และเราจะทำอย่างไรกับคำว่าศีลธรรมและความยุติธรรม

ส่วนที่ห้า ความยืดหยุ่น

ชีวิตเราในกาลยุคแห่งความสับสนจะเป็นอย่างไร เมื่อเรื่องราวเก่าแก่เป็นอันล่มสลาย และไม่มีเรื่องราวใหม่ๆ เกิดขึ้นมาแทนที่ โดยในตอนนี้ Yuval Noah Harari ได้ผนวกเรื่องราวจากเส้นทางที่แตกต่างทั้งหมดเข้าด้วยกัน และให้ข้อเสนอในมุมมองทั่วไปเกี่ยวกับชีวิตในยุคสมัยดังกล่าว อีกทั้งคำตอบของคำถามที่ว่า เราคือใครและควรใช้ชีวิตเพื่อทำสิ่งใด? เราจำเป็นต้องมีทักษะด้านไหน? เราสามารถสรุปอะไรเกี่ยวกับความหมายของชีวิตเราได้บ้าง? จะถูกกล่าวถึงในส่วนนี้

ทำไมนักรัฐประศาสนศาสตร์จึงควรอ่านหนังสือเล่มนี้?

ก่อนอื่นต้องเข้าใจก่อนว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในสามเล่มที่ Yuval Noah Harari ใช้บอกเล่าประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ในปัจจุบัน และให้ภาพอนาคตของมวลมนุษยชาติ กล่าวคือ ประวัติศาสตร์ ถูกบอกเล่าผ่าน Sapiens A Brief History of Humankind (เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ) ส่วนสิ่งที่มนุษยชาติจะต้องเผชิญในอนาคตถูกบอกเล่าผ่าน Homo Deus A Brief History of Tomorrow (โฮโมดีอุส ประวัติย่อของวันพรุ่งนี้) และแน่นอน เหตุการณ์ในวันนี้ถูกบอกเล่าผ่าน 21 Lessons for the 21st Century (21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21) ที่กำลังวิจารณ์อยู่ขณะนี้ อนึ่ง เหตุที่ผู้วิจารณ์ต้องการหยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาวิจารณ์ก็เนื่องมาจากทั้งสถานการณ์ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงในหนังสือ เช่น การผนวกรวมของอินโฟเทคและไบโอเทค การถูกบ่อนเซาะด้วยเผด็จการดิจิทัลของเสรีภาพและความเท่าเทียม หรือการที่มนุษยชาติส่วนใหญ่ในสังคมโลกกำลังจะกลายเป็นชนชั้นที่ถูกกละเลย ประกอบกับขณะที่กำลังนั่งเขียนบทวิจารณ์อยู่นี้ โลกต้องเผชิญกับ Covid-19 ทำให้อดคิดไม่ได้ว่า ศาสตร์อย่างรัฐประศาสนศาสตร์จะปรับตัวอย่างไร? รวมไปถึงนักรัฐประศาสนศาสตร์จะปรับตัวอย่างไรภายใต้บริบทที่มีความท้าทายเช่นนี้? จึงนำมาซึ่งข้อคิดเห็นที่ผู้วิจารณ์เห็นว่าส่วนหนึ่งเป็นคุณูปการจากการอ่าน 21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังนี้

แนวทางแรก ศาสตร์รัฐประศาสนศาสตร์หรือนักรัฐประศาสนศาสตร์ไม่ต้องทำอะไร

หากว่ากันตามตรง เรา (ศาสตร์รัฐประศาสนศาสตร์หรือนักรัฐประศาสนศาสตร์) ไม่จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยแห่งการผงาดขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และลี้มวิทยาการหุ่นยนต์ไปเสีย เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นไม่ได้เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐทั้งในแง่ของศาสตร์หรือศิลป์แม้แต่หน่อย และหันกลับมาทบทวนภายใต้กระบวนทัศน์หลักอย่างปฏิธานนิยมหรือหลังปฏิธานนิยมเช่นเคย โดยไม่ต้องใส่ใจการใช้ประโยชน์จาก Big Data และวิธีการอย่าง Nudging นอกจากนั้น ภายใต้บริบทของไทยทำให้แน่ใจได้ว่าภายใน 100 ปีนี้ (แม้ไม่มีผลการวิจัยอ้างอิงหรือยืนยัน) ไม่มีทางแน่นอนที่ AI หรือวิทยาการหุ่นยนต์ จะมาแทนที่ปลัดอำเภอ ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือข้าราชการในการดำเนินงานกิจการของรัฐ ดังนั้น เราจึงไม่ต้องทำอะไรภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นในหน่วยนับที่เป็นวินาทีเช่นนี้ อย่างไรก็ตาม หากมองเช่นนั้นก็อย่าลืมนะ

เช่นกันว่า 500 ปีที่แล้ว เมื่อมีการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ทำให้โลกพัฒนาอย่างก้าวกระโดดมากกว่า การพัฒนาตลอดช่วง 2.5 ล้านปีที่ผ่านมา อีกทั้ง 200 ปีมาแล้ว เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้การก้าวกระโดดไปไกลกว่าการพัฒนาตลอด 500 ปีที่ผ่านมาอย่างคาดไม่ถึง แต่ไม่เกิน 30 ปีมาแล้ว เมื่อเกิดการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ทุกอย่างในโลกเปลี่ยนแปลงในหน่วยนับที่แทบจะเป็นวินาที การพัฒนาขึ้นของวิทยาการในสาขาต่างๆ ก้าวไปข้างหน้าทุกวัน หน่วยนับเวลาในการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ไม่จำเป็นต้องรอเป็นร้อยปี ดังนั้นแล้ว เราไม่จำเป็นต้องปรับตัวก็ได้ หากเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเรา

แนวทางที่สอง ศาสตร์รัฐประศาสนศาสตร์หรือนักรัฐประศาสนศาสตร์จำเป็นต้องปรับตัว

แม้สิ่งที่กล่าวมาอาจจะไกลตัวไปไม่น้อย แต่หากเรา (ศาสตรรัฐประศาสนศาสตร์หรือนักรัฐประศาสนศาสตร์) เห็นว่าจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับโลกในศตวรรษที่ 21 คำถามต่อมาคือ “เราจะปรับอย่างไร?” เช่นนี้ ผู้วิจารณ์จึงขอยกตัวอย่างให้เห็นเป็นภาพรวมในประเด็นต่อไปนี้

- การใช้ประโยชน์จากการผนวกรวมของอินโฟเทคและไบโอเทค กล่าวคือ นอกจาก Big Data แล้ว การปฏิวัติเทคโนโลยีชีวภาพและ AI ที่สามารถตามเก็บข้อมูลในทุกการดำเนินชีวิตของเราไม่เว้นแม้แต่ตอนนี้ เทคโนโลยีเหล่านั้นย่อมรู้ดีกว่าตัวเราว่า “เราต้องการสิ่งใด” ดังนั้น ในแง่ของการทำวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ภายใต้กระบวนการที่ศรัทธาอย่างปฏิฐานนิยมที่ต้องการความเป็นวิทยาศาสตร์ ความเที่ยงตรง และเป็นสากล การใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเทคโนโลยีเหล่านี้ย่อมมีความถูกต้องแม่นยำกว่า เช่น ในสาขานโยบายสาธารณะ เราสามารถเก็บข้อมูลจากประชากรได้แทบทุกหน่วยในแต่ละขั้นของกระบวนการนโยบายตั้งแต่การกำหนด ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล หรือในสาขาทฤษฎีและพฤติกรรมองค์การที่เราใช้สเกลวัด 5 ระดับในการหาความพึงพอใจหรือขวัญกำลังใจของบุคลากรในองค์กรที่กำลังศึกษา ซึ่งแน่นอนว่าเราจะได้คำตอบตามความรู้สึกที่เขาเป็นอยู่ในขณะนั้น แทนที่จะเป็นเช่นนั้น หากเราใช้ AI ในการติดตามพฤติกรรมของบุคลากรตลอดระยะเวลาการวิจัย แน่นอนว่าผลวิจัยที่ออกมาคงแตกต่างกันมากโขเลยทีเดียว

- Yuval Noah Harari ชี้ให้เห็นว่าการผนวกรวมของอินโฟเทคและไบโอเทคได้ก่อให้เกิดการคุกคามคุณค่าสมัยใหม่ นั่นคือ เรื่องเล่าเสรีนิยมกำลังสูญเสียความน่าเชื่อถือไป อย่างไรก็ตาม คำตอบสำหรับความท้าทายทางเทคโนโลยีนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการเข้ามาของบรรษัทใหญ่ระดับโลก ทว่าลัทธิชาตินิยม ศาสนา และวัฒนธรรม กลับกำลังแบ่งแยกมนุษยชาติออกเป็นฝักฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจคือ “รัฐประศาสนศาสตร์อยู่ตรงไหนของกระบวนการเหล่านี้?” ดังนั้นแม้ด้านหนึ่งจะเป็นเวทีให้นักรัฐประศาสนศาสตร์สายปรัชญาหลายคนได้ท้าทายตัวเองด้วยการแสวงหาเรื่องเล่า หรือแม้เพียงแค่วิธีการอธิบายเพื่อมาใช้กับโลกยุคการดิสรูปชั้น แต่การบริหารงานภาครัฐโดยเฉพาะในบริบทของไทยแบบที่เป็นมาตลอด 6 ปีนี้ กระบวนทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์แบบดั้งเดิมทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นในแง่ของศาสตร์และศิลป์กำลังเดินทางมาถึงทางตันแล้วหรือไม่? หากเป็นเช่นนั้น

เราควรมีการแสวงหากระบวนทัศน์ใหม่เพื่อให้เข้ากับช่วงเวลาที่กำลังเกิดการปฏิวัติแปด และเหตุการณ์ต่างๆ ในแบบที่เป็นอยู่นี้หรือไม่?

- แม้การบริหารงานภาครัฐของไทยในอนาคตอันใกล้นี้ AI หรือวิทยาการหุ่นยนต์ยังไม่สามารถก้าวเข้ามาแย่งตำแหน่งงานเหล่านั้นได้ ทว่าในความเป็นจริงคือนิสิต/นักศึกษาที่เรียนรัฐประศาสนศาสตร์จำนวนไม่น้อย ไม่ได้ทำงานในหน่วยงานของรัฐที่ไม่ต้องทำอะไรมากมายนัก ซึ่งแน่นอนว่าตำแหน่งงานที่ไม่ใช่ตำแหน่งเหล่านั้น ในตลาดแรงงานอนาคตมันย่อมต้องการผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ชั้นสูง ขณะเดียวกันกับที่ AI ยังคงพัฒนาตลอดเวลาเพื่อเตรียมนำเข้ามาใช้แทนแรงงานคน เช่นนี้ รัฐประศาสนศาสตร์จะแก้ปัญหาอย่างไร? อนึ่ง คำถามนี้มีใช่เพียงแค่ผู้บริหารหรือผู้กำหนดหลักสูตรจะต้องตอบให้ได้เท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงการค้นหาคำตอบด้วยการวิจัยโดยนักรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อให้ศาสตร์นี้ยังคงมีเวทีแสดงในโลกศตวรรษที่ 21 ด้วย

บทสรุป

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงการเล่าถึงแก่นสารของหนังสือและให้ข้อคิดเห็นภายใต้ขอบฟ้าความเข้าใจของผู้วิจารณ์เท่านั้น ซึ่งเชื่อเหลือเกินว่าสำหรับผู้ที่มีวิสัยทัศน์หรือคุณวุฒิที่สูงชันกว่านี้ หรือนักรัฐประศาสนศาสตร์คนไหนก็ตามที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ย่อมจะได้เห็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับโลกของรัฐประศาสนศาสตร์ที่ลึกซึ้งและรอบด้านกว่านี้เป็นแน่ ดังนั้น นี่จึงเป็นสาเหตุว่าทำไมนักรัฐประศาสนศาสตร์ต้องอ่าน 21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21